

Muhammed b. Ali el-Mâsercisî gibi âlimler anılabilir. Hayatının sonuna doğru Kahire'ye yerleşti ve İmam Şâfiî'nin ders verdiği yerde hocalık yaptı. 9 Receb 340 (11 Aralık 951) veya 21 Receb 340 (23 Aralık 951) tarihinde orada vefat etti ve İmam Şâfiî'nin kabri yakınına defnedildi. Muvaffakuddin b. Osman (ö. 615/1218) kabrinin ziyaretgâh olduğunu belirtir. *el-Mühezzebe* (Şîrâzî), *el-Vasîf* (Gazzâlî), *er-Ravza*'da (Nevevî) sıkça anıldığını ve Şîrâzî'nin *el-Mühezzebe*'de Ebû İshak künyesiyle Mervezî'yi kastettiğini belirten Nevevî onun Şâfiî ulemâsının imamı, mezhebin şeyhi olduğunu, Horasan ve Irak Şâfiî âlimlerinin tarikinin (mezhep imamının görüşünü) tesbitte yol ve yöntem ona dayandığını söyler (*Tehzib*, I/2, s. 175).

Eserleri. *Şerhu Muhtaşarı'l-Müzenî* (İmam Şâfiî'nin öğrencisi Müzenî'nin eserini yaklaşık sekiz ciltte şerhettiği ve bu esere ait en güzel şerhlerden biri olduğu kaydedilir), *Kitâbü't-Tavassu't beyne's-Şâfiî ve'l-Müzenî* (Müzenî'nin adı geçen eserde Şâfiî'ye itirazlarıyla ilgili olarak yazdığı bu eserde bazan onun görüşünü desteklemiş, bazan da karşı çıkmıştır), *el-Fuşûl fî ma'rifeti'l-uşûl, eş-Şurûf ve'l-veşâ'ik, el-Veşâyâ ve hisâbü'd-devr, Kitâbü'l-Huşûş ve'l-umûm.*

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 266; Ebû Âsim el-Abbâdî, *Tabakâtü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye* (nşr. G. Vitestam), Leiden 1964, s. 68-69; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, VI, 11; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ'*, s. 112, 114, 115, 116, 117, 118; Muvaffakuddin b. Osman, *Mürşidü'z-züvâr ilâ kubûri'l-ebrâr* (nşr. M. Fethî Ebû Bekir), Kahire 1415/1995, s. 482; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 136; Nevevî, *Tehzib*, I/2, s. 175; a.mlf., *el-Mecmû'*, I, 70; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 26-27; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 375; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 105-106; Musannif, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (nşr. Âdil Nüveyhiz), Beyrut 1402/1982, s. 66-68, 96, 100; M. Hasan Heyto, *el-İctihâd ve tabakâtü müctehidi eş-Şâfi'iyye*, Beyrut 1409/1988, s. 144-145.

AHMET ÖZCEL

lar da bu bilgileri tekrarlamaktadır. Yâkût'un kaydettiğine göre atalarından İmam Ca'fer es-Sâdik'ın oğlu Muhammed ed-Dibâc'ın torunu Hüseyin b. Ali Bağdat'tan Kum'a göç etmiş, Mervezî'nin üçüncü dedesi Ebû Ali Ahmed b. Muhammed buradan ayrılarak Merv'e yerleşmişti. Mervezî, kendi ifadesine göre 22 Cemâziyelâhîr 572'de (26 Aralık 1176) Merv'de doğdu. İlk öğrenimine burada başladı ve Kadî Müntehabüddin Muhammed b. Süleyman el-Fakîhî'den ders aldı. Çıktığı hac yolculuğu sırasında 592'de (1196) Bağdat'a ulaşınca yolculuğa devam etmeyip bir süre bu şehirde öğrenimini sürdürdü. Bu arada uğradığı Hârizm, Herat, Nişâbur, Cürcân, Rey, Yezd, Şîraz, Râmhürmüz, Tüster ve Hemedan gibi yerlerdeki ulemâdan faydalandı. Başta ensâb olmak üzere Arap dili ve edebiyatı, hadis, usul, fıkıh ve nücûm konularında tanındı. Hocaları arasında Fahreddin er-Râzî, Mutarizî, Muhammed b. Sa'd ed-Dibâcî, Fahreddin Muhammed b. Muhammed el-Mâherevî, İsmâil b. Muhammed el-Kâşânî, Abdürrahîm b. Abdülkerîm es-Sem'ânî, Muhammed b. Mes'ûd el-Mes'ûdî, Abdullah b. Ömer es-Saffâr anılabilir.

Mervezî'nin Merv'e ne zaman döndüğü bilinmemekle birlikte 598'de (1202) Şîraz'da (*el-Fahrî*, s. 105, 140), 603'te (1207) Hârizm'de olduğu (a.g.e., s. 134) ve hocası Râzî'nin vefat tarihi olan 606'dan (1210) önce Merv'e geldiği anlaşılmaktadır. Fahreddin er-Râzî Merv'e geldiğinde onun önde gelen öğrencileri arasında yer alan Mervezî hocasının isteği üzerine *el-Fahrî* adlı eserini kaleme aldı. Hocası kitabı çok beğendi, kendisinin bu konuda onun talebesi olduğunu belirtti. Mervezî Merv'de kadılık yaptı ve ders verdi. Vefat tarihi kesin olarak bilinmemekte, Yâkût el-Hamevî'nin ondan rahmetle söz etmesinden (*Mu'cemü'l-üdeba'*, VI, 148) kendisiyle görüştüğü 614 (1217) yılı ile vefat ettiği 626 (1229) yılı arasındaki bir tarihte öldüğü anlaşılmaktadır. Mervezî'nin mezhebi hakkında bilgi bulunmakla birlikte Takıyyüddin et-Temîmî, muhtemelen fıkıh öğrendiği hocalarından Mâherevî'nin Hanefî olmasından dolayı onu da Hanefî âlimlerinin biyografisine dair eserine almıştır. O dönemde daha çok Türk asıllı hanedanların elinde kalan Merv'de kadılık yapması da bu ihtimali güçlendirmektedir.

Eserleri. Mervezî'nin günümüze ulaşan *el-Fahrî fî ensâbi't-Tabîbiyyîn* adlı eserinden başka aynı konuda çeşitli eserler yazdığı bilinmektedir. Hz. Peygam-

ber'le ve kendi zamanına kadar gelen soyu ile ilgili bu muhtasar eser, önsözde de belirtildiği gibi müellifin hocası Fahreddin er-Râzî'nin bu konuda kendisinden bir kitap yazmasını istemesi üzerine kaleme alınıp ona sunulmuştur. Râzî'nin la kabına nisbetle müellifin *el-Fahrî* adını verdiği kitap Mehdî er-Recâî tarafından neşredilmiştir (Kum 1409). Mervezî'nin diğer eserleri de şunlardır: *el-Fahrî*'de atıflarda bulunduğu, altmış cilt kadar olduğu kaydedilen *Hażîretü'l-kuds* ve bunun yirmi ciltlik muhtasarı *Büstânü's-şeref, Ğunyetü't-tâlib fî nesebi âli Ebî Tâlib, el-Mucez fî'n-neseb, Züddetü't-Tabîbiyye, Hulâsatü'l-İtreti'n-nebeviyye fî enşâbi'l-Müseviyye, el-Ma'ârif ve'l-elkâb, Nesebü sâdeti'l-Merâvize, el-Müşelleş fî'n-neseb.* Mervezî ayrıca ensâba dair çeşitli eserleri şecereli hale (müşeccer) getirmiştir (Yâkût, VI, 145-146).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Tâlib el-Mervezî, *el-Fahrî fî ensâbi't-Tabîbiyyîn* (nşr. Mehdî er-Recâî), Kum 1409, s. 105, 134, 140, ayrıca bk. tür.yer.; Fahreddin er-Râzî, *eş-Şeceretü'l-mübâreke fî ensâbi't-Tabîbiyye* (nşr. Mehdî er-Recâî), Kum 1409, s. 106; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, VI, 142-150; İbnü'l-Fuvatî, *Telhişu Mecma'i'l-âdâb* (nşr. Mustafa Cevâd), Dimaşk 1962, IV/1, s. 406-407; Safedî, *el-Vâfi*, IX, 108-110; Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât*, I, 446; Temîmî, *e't-Tabakâtü's-seniyye*, II, 183-184; A'yanü's-Şî'a, III, 319-320; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ teşâni'î's-Şî'a*, Beyrut 1403/1983, XVI, 125; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethulâh), I, 312; Âyetullah es-Seyyid Şihâbüddin el-Mar'âşî, *e'd-Dav'ü'l-bedrî fî hayâti şâhibi'l-Fahrî* (Ebû Tâlib el-Mervezî, *el-Fahrî fî ensâbi't-Tabîbiyyîn* içinde), s. 5-22; Mehdî Selmâsî, "Ebû Tâlib Mervezî", *DMBİ*, V, 629-630.

AHMET ÖZCEL

MERVEZÎ, Muhammed b. Nasr

(محمد بن نصر المروزی)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Nasr
b. Yahyâ el-Mervezî
(ö. 294/906)

Şâfiî fakihî ve muhaddis.

MERVEZÎ, Ebû Tâlib

(أبو طالب المروزی)

Ebû Tâlib Azîzüddin İsmâil
b. Hüseyin b. Muhammed el-Mervezî
el-Alevî el-Hüseynî
(ö. 614/1217'den sonra)

Ensâb âlimi, edip ve fakih.

Hz. Hüseyin'in soyundandır. Hakkında en geniş bilgiyi 614 (1217) yılında Merv'de kendisiyle görüşen çağdaşı Yâkût el-Hamevî vermekte, daha sonraki kaynak-

202 (817) yılında Bağdat'ta doğdu. Babası Mervli olduğu için Mervezî nisbesiyle anılır. Gençliğini Nişâbur'da geçirdi. İlim tahsili için Horasan, Rey, Bağdat, Basra, Kûfe, Dimaşk, Medine ve Kahire'ye seyahatlerde bulundu. Aralarında Yahyâ b. Yahyâ et-Temîmî, Muhammed b. Mukâtil, Şeybân b. Ferruh, İshak b. Râhûye, Abdülvâhid b. Gıyâs, Hişâm b. Ammâr, Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, Rebî b. Süleyman el-Murâdî ve Amr b. Zürrâre-